

Նունն է Տէյր Տոզի կամ Տէյր իսկ Ասիոյ: Վանքին հիմնադիրն է Թէոտոս Կապադովկիացին (423-529) որ 451 ին Երուսաղէմ եկած՝ նախ Գաթիզմալի եկեղեցիին վերատեսուէր եղած է և ապա հիմնած այս վանքը, որուն «տեղագրական գեղեցկութիւնները ճշգրէն կ'արդարացնեն բոցակիցեալ խորհրդաւոր խնկամանի մը սիրուն գրոյցը, որուն համաձայն՝ Թէոտոսը նտարած է իր շինելիք վանքին տեղը, իրաւի խունկով և մոմով փնտռուած վայր մը» (Հ. Վ. Ե. էջ 361): Նոյն իսկ Թէոտոսի օրով նոյն վանքի եկեղեցիներէն մին յատկացուած էր հայ վանականներուն, որոնք իրենց լեզուով կը սաղմոսէին: Մոզերու քարայրը անվնաս կը մնայ մինչև այսօր: Հոն է որ ձգնած է Թէոտոս և որուն վրայ հիմնարկուած է Ս. Աստուածածնի եկեղեցին՝ որուն վերաշինութիւնը կատարած է Թէոտոսի յաջորդ՝ հայազգի Սոփրոնիոս Սերաստացին: Տաճարին ճարտարապետական ձևը բոլորովին հայկական է և շինողները հայեր եղած են, ինչպէս կ'երևի փլատակներէն եւ հիմերէն: Վանքին վանականներէն է Մոտեստոս պատրիարքը որ Պարսից յարձակումներուն հետեանքով յառաջ եկած Ս. Տեղեաց աւերումները վերաշինած է:

Թէոտոսի վանքին մէջ յիշատակուած ամենէն կարևոր աւանդութիւնը բղխած է մոզերուն համար «ընդ այլ ճանապարհ գնացին յաշխարհն իւրեանց» (Մտթ. Բ. 12) Աւետարանի խօսքէն: Բեթղեհէմի և շրջակայից ու անապատի միջեւ տեղի ունեցած երթեւեկը դէպի արեւելք երթալու ճանապարհ մը բացած էր մինչև Յորդանան: Այս ճանապարհը անձանօթ չէ Աստուածաշունչի պատմութեանց մէջ, ինչպէս յայտնի է Աւետարանի վերի խօսքէն: Այս պատճառաւ է որ